

Yrkessvenska för kortutbildade elever på sfi:

En problematisering av ett skriftspråkligt undervisningsparadigm

NORDISKE KONFERANSEN OM GRUNNLEGGENDE LITERASITET FOR VOKSNE INNVANDRERE
25/4 2025, SANDEFJORD

ROBERT WALLDÉN, LINNÉUNIVERSITET OCH MALMÖ UNIVERSITET
ANNA WINLUND, GÖTEBORGS UNIVERSITET

Språkkronika: Satsningar på språkpraktik gör att sfi-elever lär sig vardagsorden

Publicerad 2024-03-24

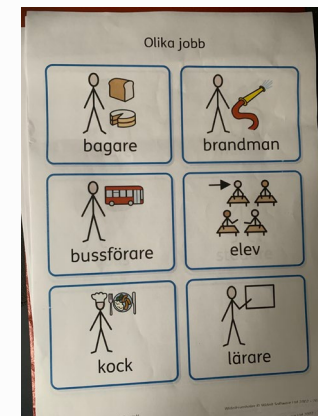
Många upplever att det inte är den verkliga svenskan som lärs ut i klassrummet på sfi-undervisningen – utan att språkpraktiken är mer värdefull för att lära sig vardagligt snack. Här ett utbildningscenter i Täby. Foto: Fredrik Sandberg/TT

En ny studie visar att många sfi-elever inte upplever att den verkliga svenskan lärs ut i klassrummen. Först när de kommer ut på språkpraktik får de tillgång till "språket man använder på staden", skriver Språktidningens Anders Svensson.

- <https://www.dn.se/kultur/sprakkronika-satsningar-pa-sprakpraktik-gor-att-sfi-elever-lar-sig-vardagsorden/>

Följeforskningen om orienteringskurser i yrkessvenska

- Walldén har under 2023 följt och dokumenterat sfi-undervisning - orienteringskurser i yrkessvenska för elever som läser sfi A (och B)
- Kursen (20 veckor) var obligatorisk för elever inom etableringen med utbildningsplikt.
- Fokuset låg på studiebesök som förbereddes och följdes upp (fabriksbageri, brandstation, studieförbund).
- Samarbete mellan två lärare som planerade och genomförde kursen samt en rekryterare som ordnade möjligheter till studiebesök.
- En lektion per vecka (90 minuter).
- Bygger vidare på forskning där elever från olika spår erbjöds språkpraktik (Walldén, 2024a; Walldén & Winlund, 2024)

Syfte

Syftet med undersökningen är att undersöka vilka förutsättningar undervisning i yrkessvenska för deltagare/elever med kort skolbakgrund skapar för att utveckla olika dimensioner av flerspråkig litteracitet.

Arbetsplatserfarenheter i språkutbildning

- viktigt att främja utveckling av språkliga förmågor genom material och kommunikativa sammanhang som är autentiska och relevanta för eleverna (se t.ex. Hajer & Meestringa, 2020; Walldén, 2020)
- praktikplatser ger inte nödvändigtvis ger goda möjligheter att kommunicera på svenska (Sandwall 2013) – men kan också ge möjligheter att prata målspråket med L1-talare och lära sig nya ord och uttryck i ett sammanhang (Walldén 2024a, Walldén, 2024b)
- sfi har blivit alltför inriktat mot elevernas anställningsbarhet – men få empiriska studier (se Rosén and Bagga-Gupta, 2013; Sandwall and Lindberg, 2017).
- internationell forskning om praktik i språkutbildning har fokus på specifika professionsprogram med välutbildade och relativt avancerade L2-talare (diskuteras i Walldén, 2024a).
- andraspråksforskning riktad mot vuxna - slagsida mot högutbildade elever i en akademisk språkinlärningsmiljö (Bigelow & Tarone, 2004).

Resurser för elever/deltagare utan (eller med begränsad) tidigare formell skolgång

Kan vara t.ex.:

- Muntliga kunskaper i flera språk (Pettit & Tarone, 2015)
- Erfarenheter av att ingå i skriftpraktiker (Wedin 2013, 2015)
- Minnestekniker och strategier (Kurvers et al., 2006)
- Sociala färdigheter (Bigelow & Schwartz, 2010)

Utmaningar för elever/deltagare utan (eller med begränsad) tidigare formell skolgång

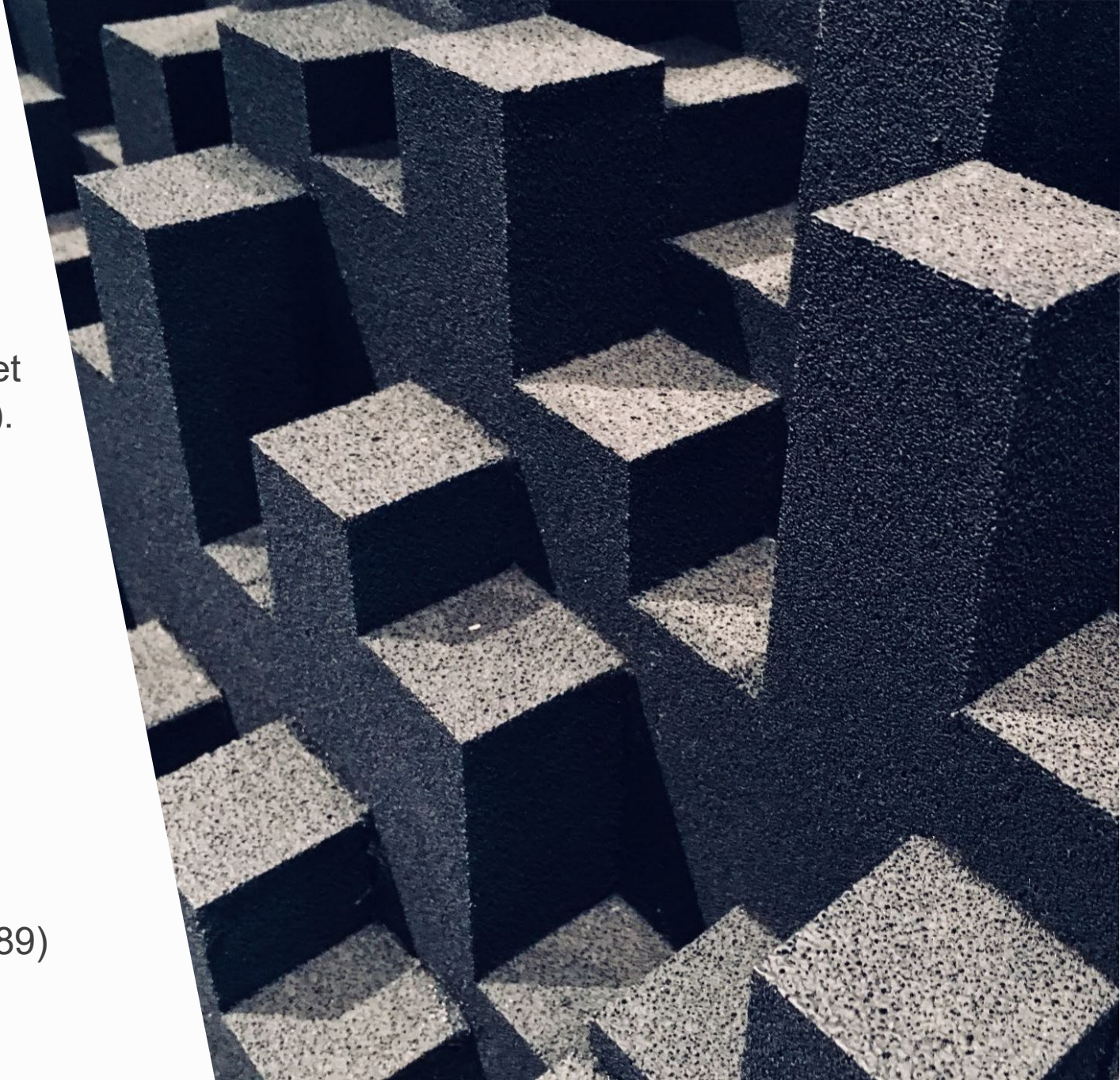
Viktigt att komma ihåg – inte en homogen grupp!

- Ovana vid kulturspecifika skolpraktiker (DeCapua & Marschall, 2009; Winlund, 2021, 2022) - **to “do school”**
- Multimodalitet... (Kress, 2010): text, tabeller, diagram, kartor ... kan utgöra en utmaning (Altherr Flores, 2017; Burt, Peyton, & Schaetzel, 2008).
- Ovana vid skriftspråkspraktiker: fonologisk medvetenhet, skilja form från innehåll, lösa syllogismer (Kurvers et al 2006, 2015; Tarone et al., 2009)
- Lära sig läsa och skriva på ett andraspråk (Alver, 2013)
- Upplevelser av krig och traumatiska upplevelser före, under och efter flykten (Abdi 2007; Bigelow & Schwartz 2010)

Undervisning kan behöva utformas på ett annat vis (Crandall, 2018; Marshall & DeCapua, 2013; Montero, 2018).

Forskning om undervisning av kortutbildade deltagare/elever

- Utgå från deltagarnas erfarenheter och språkutvecklingsbehov för att delta i samhället (Franker, 2011; Warriner, 2007; Wedin, 2023).
- Röra sig från det konkreta till det abstrakta (Marshall & DeCapua, 2013; Bigelow and Schwarz, 2010)
- Arbeta med muntlighet... (Pettit, 2018)
- ..OCH språkets formsida – i meningsfulla sammanhang (Kurvers, 2015)
- Använda elevernas L1 för läsinlärning (Mörnerud, 2010)
- Utveckla Flerspråkig litteracitet (Hornberger, 1989)

Teoretiskt ramverk: The continua of biliteracy

Figur 1. Continua of Biliteracy anpassad från Hornberger (1989)

Datainsamling

- Undervisningen dokumenterades genom anteckningar, ljudinspelningar och fotografier av klassrumstavlan.
- Intervjuer med de två ansvariga lärarna (och fyra utvalda elever)
- Modersmåslärare och lärare i engelska – saknade tidigare erfarenhet av sfi-undervisning

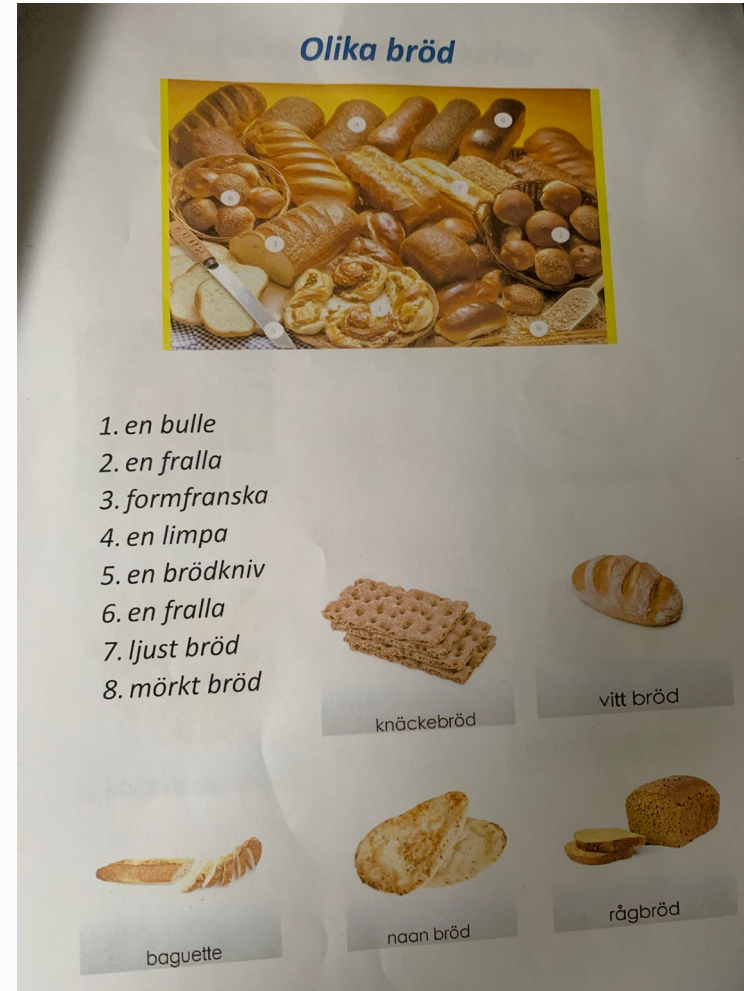
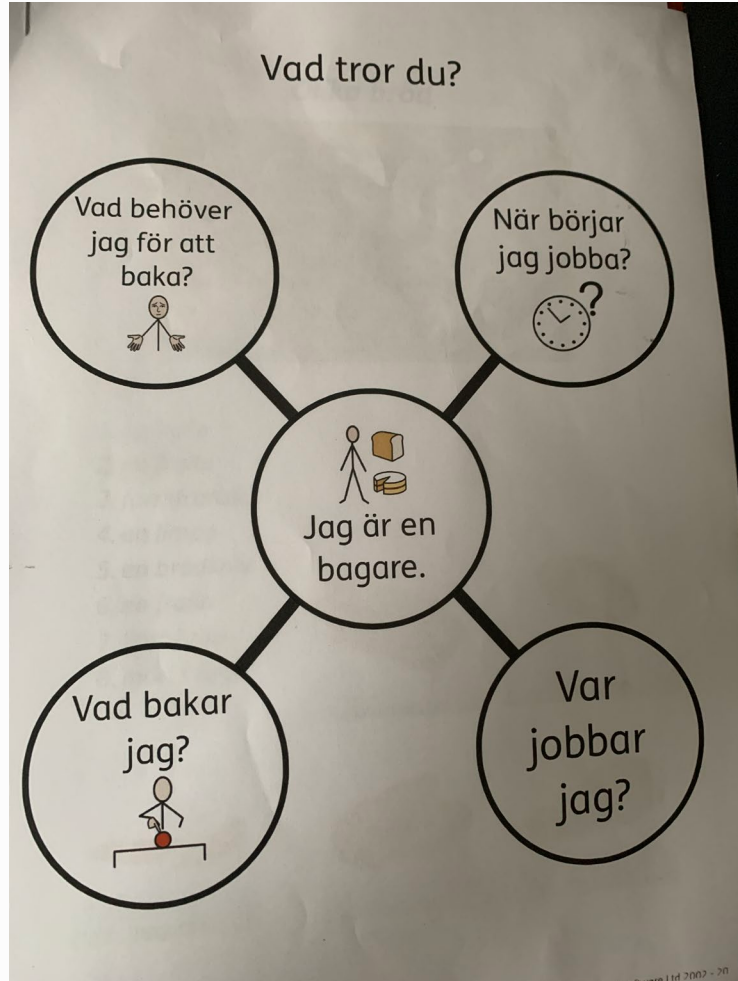
Analytiskt förfaringssätt

Iterativ kvalitativ metod (Tracy, 2020) med pendling mellan empiri och teoretiska perspektiv kopplade till studiens frågeställningar.

- 1) Walldén identifierade och transkriberade undervisningssekvenser fokuserade på yrkessvenska, till exempel yrkesteman och studiebesök.
- 2) CoBi-modellen används för att analysera samtalen med avseende på vilka dimensioner av flerspråkighetsutveckling som betonades

Resultat?

Utgångspunkt i deltagarnas intressen: fokus på bagaryrket

Fokus på ordförståelse, läsning, samtal ...

Vad behöver vi för att baka?

1. ägg
2. mjöl
3. mjölk
4. smör
5. nötter
6. socker
7. vaniljstång
8. råsocker
9. visp
10. träsked

Ivan jobbar i bageri

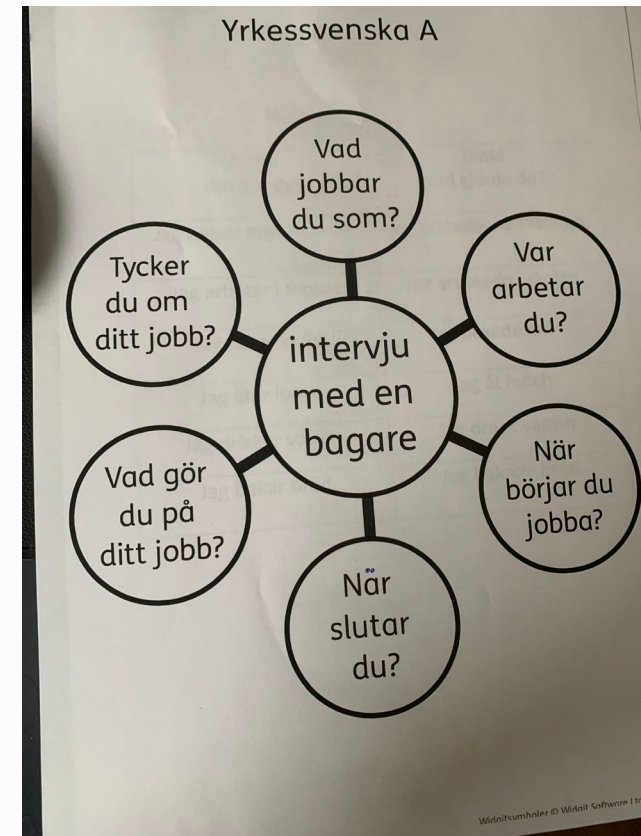
Jag heter Ivan och jag arbetar som bagare.
Jag arbetar på ett litet bageri i Landskrona.
Varje dag bakar jag olika bröd.
Jag bakar också bullar och olika kakor.

Jag börjar jobba tidigt på morgonen.
Jag gör degar.
Jag **formar** bröd och bullar.
Kunderna kan köpa **nybakat** bröd.

Ivan formar bröd och bullar.

<https://www.youtube.com/watch?v=MICG2Ao7HE>

Exempel på samtal

Rania Vad gör du på ditt jobba? Vad gör du. [läser från papperet] /.../ Den, förstår inte. [skrattar] Pratar men förstå inte.

Robert: Ja ja, precis. Vad gör du på ditt jobb. Och det jobb. Jobb som bagare. Vilka arbetsuppgifter. Vad gör en bagare?

Rania: /.../ Jobbade bröd. Croissant.

Robert: Croissant, ja.

Rania: Kek.

Robert: Deg, ja.

Rania: Cake.

Robert: Man gör deg. Eller menar du ka-?

Rania: Cake. Kak eller.

Robert: Menar du tårtor? Menar du tårtor? Om du säger "cake" som engelska.

Rania: Cake, den den. [bläddrar]

Robert: Ja, det är bra att ha bilder va? [skrattar]

Rania: Den. [pekar på bild]

Robert: Ja, *tårtor*.

Rania: Arbetar Marocko den [pekar]. Arbetar.

Robert: Jaha. Så du gjorde tårtor i Marocko?

Rania: Cake? Svenska?

Robert: Tårtor.

Rania: Tårtor. En eh [läser i häftet] tårtor. Tårta. En tårta?

Studiebesök som följdes upp

Läraren: Vi besökte. Vi och några av er. Afraa var med. Vem mer? Vem var med? Liyana var med också. Vi var. Eller vi besökte ett bageri. Vi gick dit. Vi gick ditt. Och vi tittade själva. Men inte *alla*. Alla kunde inte vara med. Vad är detta? [pekar] Vad gör man med den här maskinen?

Elev: Deg.

Lärare: Aha, vad gör man?

Elev: Bland.

Lärare: Någon sa *deg*. Vi har deg. Och man *blandar*. Så det är en *degblandare*. En degblandare. Deg. Blanda. *Tillsammans* blir degblandare. En degblandare. Men den är inte liten, eller hur?

Det finns ett bageri [redacted] Bageriet hete [redacted]

Bagarna där börjar kl 23:00 på natten och slutar kl 4:00 på morgonen.

De gör deg. De blandar vatten, mjöl, salt och jäst i en degblandare.

Man har olika kryddor som kanel och kardemumma i deget.

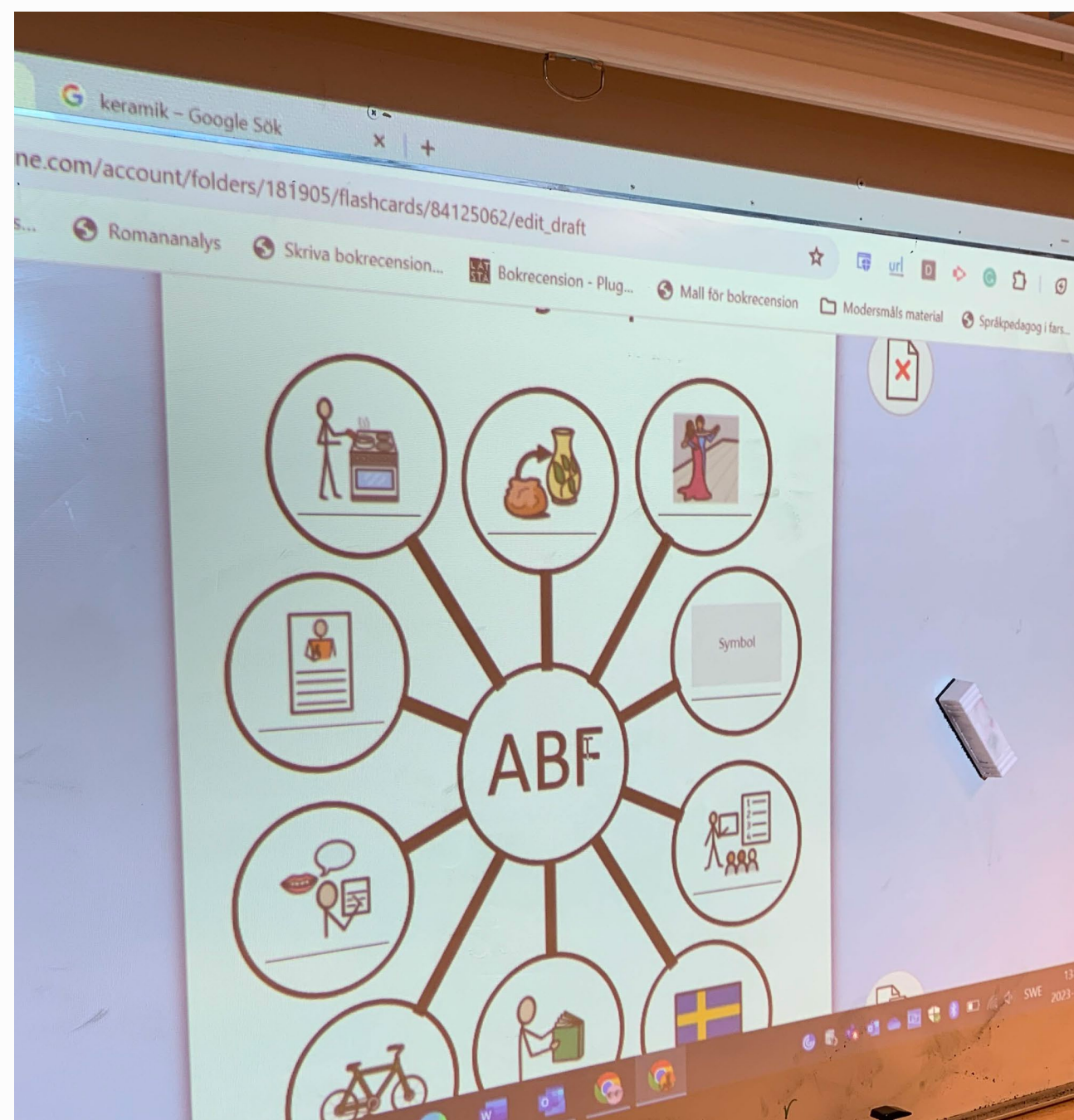
Bagarna bakar olika bröd. Du kan köpa bröder på Lidl och Willy:s.

De gör ströbröd och skorpor också.

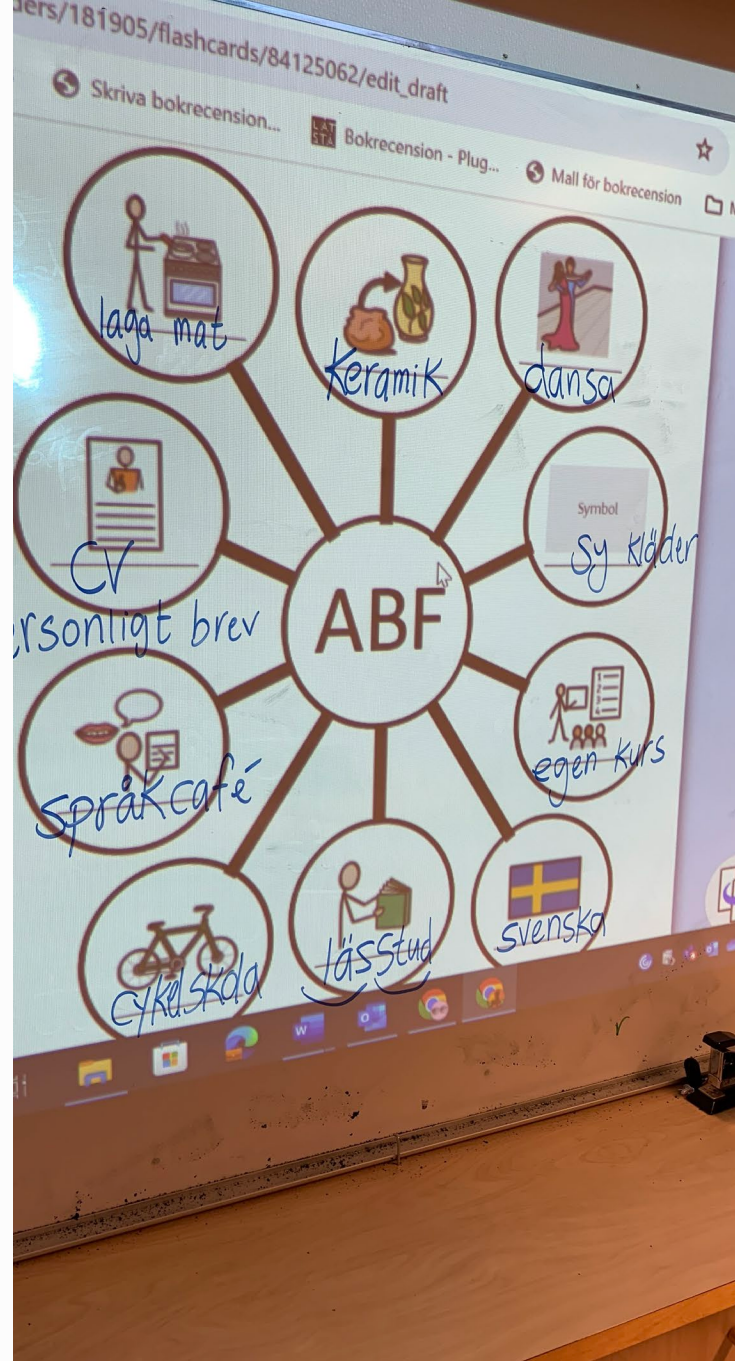
en degblandare

flera degblandare

en ugn

Vad tror ni att bilderna representerar?

Användning av deltagarnas flerspråkiga resurser (intervju)

Irena: Du nämnde transspråkande också att den genomsyrar på något sätt arbetssättet i klassrummet.

R: Kan ni ge lite exempel på det?

Irena: Att du söker liksom. Stöttar eleverna i att dom ska liksom tänka på modersmålet. Och söka olika begrepp på modersmålet. Att dom inte ska ha den här tanken att så fort som vi stiger in i klassrummet så stänger vi dörren och så stänger vi faktiskt dörren till alla andra språk förutom. Eh att det är precis tvärt om.

Shabnam: Det var jättemycket att om vi pratade om något ord så. Jag ställde frågan, vad heter alltså vad säger ni på arabiska eller på persiska eller på. Jamen dom språken som jag inte kunde typ swahili eller maban. Det har jag aldrig. Men dom fick. Dom stöttade varandra om det fanns någon i klassen som. Som visste. Till exempel på maban. Vi har två. Två elever. Nån känsla att någon av dom är lite. Lite mer. Den här eleven kan lite mer. Och den stöttade den andra eleven. Irena: Så då var det utveckling av deras litteracitet på modersmålet också.

.

Samtal utifrån bilder och studiebesök

Lärare: Vi pratade om kryddor. Och i texten står det kanel. /.../ Vad sa vi på arabiska? Kanel. /.../ Kan någon det? Darchi? Samma som på persiska? Kan du på ditt språk?

Elev: Qirfa.

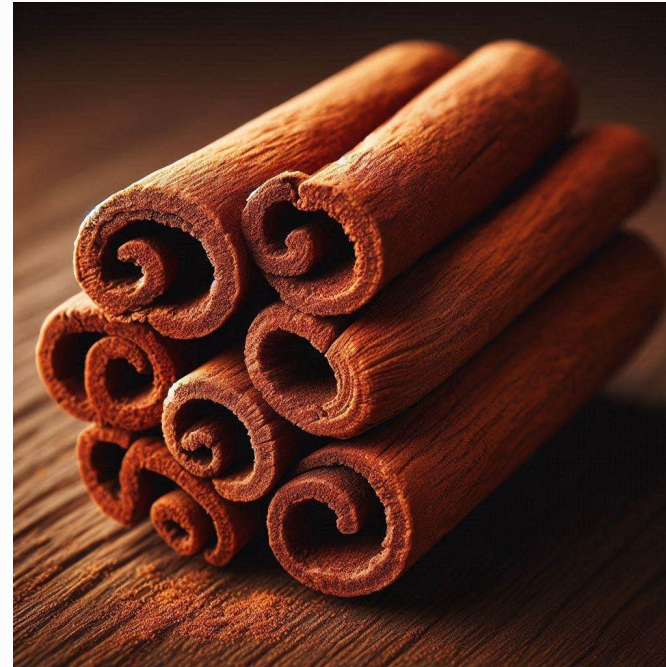
Lärare: Qirfa? Okej. Och på maban?

Elev: (Karfa).

Lärare: (Karfa). Qirfa. Lika. Och detta. Den. [pekar på kardemumma]

Elev: Haal.

Lärare: Haal. På arabiska, på persiska. På Maban också? /.../ Dom är kryddor. Olika kryddor. Kanel, den här kryddan kardemumma. Man har två m, kardemumma. [betonar "m"] -ma. Kardemumma. Två "m". Kardemumma. Kommer ni ihåg?

Muntligt språk eller skrivet material?

Lärarna uttrycker önskan att öva på L2-dialoger

Irena: Vi satsade väldigt mycket på samtal också. Det var mycket, mycket interaktion.

Shabnam: Och dom pratade.

Irena: Samtal, samtal det var nummer ett för oss.

Shabnam: Tränade på att intervjua varandra även på A-kursen om bagare till exempel. Och vi använde oss jättemycket av olika tankekartor. Olika frågor.

Fritidsaktiviteter på ABF

Joakim: Hej! Jag heter Joakim. Jag jobbar på ABF. Hur kan jag hjälpa dig idag?

Selma: Hej! Jag heter Selma och läser svenska på sfi. Har ni några **fritidsaktiviteter** här?

Joakim: Ja, absolut! Vi har olika fritidsaktiviteter. Vad är du intresserad av?

Selma: Jag tycker om att måla.

Joakim: Vi har en kurs i måleri på tisdagar kl. 17:00 – 18:00.

Selma: När börjar kursen?

Joakim: Den börjar den femte december.

Exempel

Lärare: Selma frågade om de hade några fritidsaktiviteter och vad säger Joakim?

Elev: Ja absolut. Vi har o-, olika. Fri.

Lärare: Fritids.

Elev: Fritid. Aktivite.

Lärare: Exakt. Aktiviteter. Då har du fritids, sen aktiviteter. Ja, absolut. Vi har *olika*, inte bara en, olika fritidsaktiviteter. Olika. Okej.

Elev: Vad är du inte.

Lärare: Intre-

Elev: Entrasi?

Lärare: *Intresserad*

Elev: Intresseras.

Lärare: Av. Intresserad av. Det betyder tycker om. Vad är det som du tycker om? Vad är det som du vill *göra*.

Samtal med elev

Rania: Ja, den. Prinsessa.

Forskare: Ja, prinsesstårta.

Rania: Marocko, denna. [skrattar]

Forskare: Finns prinsesstårta i Marocko?

Rania: Ja, jag arbetade i Marocko den. [pekar]

Forskare: Också den? Jag visste, jag trodde bara svensk. [skrattar] Bara svensk tårta.

Rania: Precis, ja. [läser i papperet] Bake-?

Konditori

en tårta

en prinsesstårta

en bakelse

en muffins

Elevernas röster:

Noor (genom tolk): Hon säger att det är. Om det blir liksom mer muntliga övningar. Kanske det skulle liksom hjälpa oss att träna prata. Det är den som hon tycker. /.../

Amani (genom tolk): Ja, han säger också. Det är samma sak om man eh blir mycket prat och muntliga förmågor som han vill utveckla här. /.../ Ja han säger om det blir liksom mer repetition och det muntlig, bättre än skriftliga för att dom vill prata.

Robert: Om den här kursen skulle fortsätta skulle till våren, hur skulle du vilja att kursen var då?

Afraa (genom tolk): Ja, alltså det är ju alltid språket framför allt. Att hon skulle fokusera speciellt skriftspråket ja.

Robert: Kan du förklara lite mer vad som är viktigt med just skriftspråket?

Afraa (genom tolk): Om man inte kan skriftspråket då blir det svårt att kunna läsa instruktioner på en arbetsplats till exempel.

Elevernas röster:

Om läraren (Shabnam):

Amani (genom tolk): Shabnam är duktig. Hon är en bra lärare. För att jag kan inte mycket svenska. Så hon förklarar för mig.

Robert: Och Noor? Kan du?

Noor (genom tolk): Ja, det är samma. [skratt]. /..../ Metoden är långsam, sakta sakta. Då hinner vi att förstå.

Slutsatser

- Bageritemat en tacksam ingång till kursen – enkelt att relatera till och koppla till vardagen
- Relativt stort fokus på ordförrådsarbete (olika sorters bröd, bakredskap, aktiviteter på ett studieförbund), textförståelse och helklassamtal.
- En kontext för att träna läsförståelse, samtal och grammatik (tempus).
- Frukthbara inslag: varierade former av stöttning (visuell, flerspråkig, interaktiv), gemensamma upplevelser, ett innehåll som intresserade eleverna och ett tydligt resursperspektiv.
- Utifrån CoBi betonades skriftspråk, specialiserat ordförråd och reception (lyssna/läsa).
- Eleverna uppskattar kursen

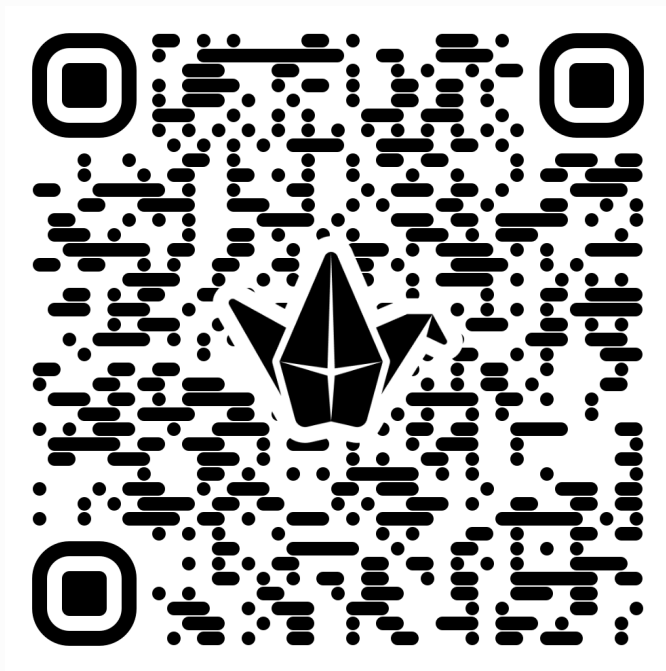
Slutsatser

- Lärarna producerar material relaterat till studiebesöken men den visuella och skriftspråkliga framställningen var ibland svår att tolka.
- Exempel och mindmaps fungerade inte alltid som stöd för dialog.
- Skrivet material hämmade deltagarnas engagemang i dialogen: försöker avkoda frågor och arbetsplatsrelaterad vokabulär: pratar med varandra på andra språk, frågar läraren om orden
- Fokus på läsförståelse snarare än på muntlig kommunikation: formella dialoger, formellt skriftspråk inte muntligt språk eller deltagarnas erfarenheter kopplat till dessa teman

saknades ett fokus på funktionellt muntligt språk för vardags- och arbetsliv.

DISKUTERA:

Studien visade att det saknades ett fokus på funktionellt muntligt språk för vardags- och arbetsliv. Hur tycker ni att kursen för "yrkessvenska" kan utvecklas och anpassas till målgruppen?

Diskutera i ca 15 minuter
och lämna förslag i padlet

(tryck på plus-tecknet och
lämna kommentar)

https://padlet.com/anna_winlund/hur-tycker-ni-att-kursen-f-r-yrkessvenska-kan-utvecklas-och--kpuas6d86rnq8w44

Didaktiska implikationer och utvecklingsmöjligheter

Det finns goda förutsättningar att stimulera elevernas muntliga produktion och användning av vardagsspråk i kommunikativa aktiviteter:

- parsamtal, som utgår från elevernas vardagliga erfarenheter av till exempel bakning
- maximera fokus på talspråk och muntlig produktion
- gemensamt förbereda frågor för att främja elevernas språkliga och sociala deltagande under själva studiebesöken

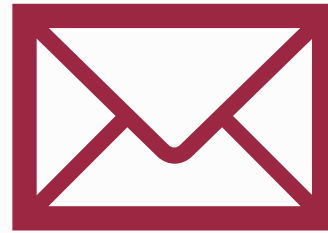
Didaktiska implikation och utvecklingsmöjligheter

- följa upp studiebesöken genom gemensamt skrivande: LTG, genrepedagogik (t.ex. Walldén, 2020)
- skapa förutsättningar för rörelser mellan talspråk (elevernas muntliga förslag) och skriftspråk (den gemensamma texten) samt mellan vardagsspråk (att resa eller promenera i bekant miljö) och mer specialiserat språk (att beskriva studiebesöksplatsen).
- koppla språkutvecklande aktiviteter till texten, såsom uttalsträning, repetition av vokabulär och analys av språklig uppbyggnad (t.ex. stavning och syntax).
- finns goda skäl att fortsätta satsningen på orienteringskurser i yrkessvenska för sfi A och B

Tack!

anna.winlund@gu.se

robert.wallden@lnu.se

Referenser

Abdi, C M. (2007). 'Convergence of Civil War and the Religious Right: Reimagining Somali Women', *Signs*, 33: 183-207.

Altherr Flores, J. A. (2021). The semiotics of writing: How adult L2 learners with emergent literacy make meaning in assessment texts through writing. *Journal of Second Language Writing*, 51, 100793. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jslw.2021.100793>

Alver Rosvold, V. (2013). Lese og skriveopplæring. Oslo: Kompetanse Norge.
<https://www.kompetansenorge.no/contentassets/abc176d39fef4bb7908b4e8dba18f63c/materiell_pa_morsmal_i leseogskriveopplaringen.pdf>

Bigelow, M., & Tarone, E. (2004). The role of literacy level in second language acquisition: Doesn't who we study determine what we know? *Tesol Quarterly*, 38(4), 689–700.
<https://doi.org/10.2307/3588285>

Franker, Q. (2011). *Litteracitet och visuella texter studier om lärare och kortutbildade deltagare i sfi*. Doktorsavhandling. Stockholm: institutionen för språkdidaktik, Stockholms universitet.

Godfroid, A., & Andringa, S. (2023). Uncovering sampling biases, advancing inclusivity, and rethinking theoretical accounts in second language acquisition: Introduction to the special issue SLA for all? *Language Learning*, 73(4), 981–1002. <https://doi.org/10.1111/lang.12620>

Kress, G. (2014). 'What is mode?' in Carey Jewitt (ed.), *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis. Second edition*. (Routledge: Oxon

Kurvers, J, van Hout, R., & and Vallen, T. (2006). 'Discovering features of language: metalinguistic awareness of adult illiterates.' in I. van de Craats, J. Kurvers, M. Young-Scholten and et al. (eds.), *Low-educated adult second language and literacy acquisition: Proceedings of the Inaugural Symposium, Tilburg University, August 2005*. (LOT: Utrecht).

Kurvers, J. (2015). 'Emerging literacy in adult second-language learners: A synthesis of research findings in the Netherlands', *Writing Systems Research*, 7: 58-78.

Lindberg, I., & Sandwall, K. (2017). Conflicting agendas in Swedish adult second language education. In C. Kerfoot & K. Hyltenstam (Eds.), *Entangled discourses: South-North orders of visibility (pp. 119–136)*. Routledge.

Montero, K. (2018). Narratives of trauma and self-healing processes in a literacy program for adolescent refugee newcomers. In: S. Shapiro, R. Farrelly, M.J. Curry (Eds.), *Educating refugee-background students: Critical issues and dynamic contexts*, Multilingual Matters, pp. 92-106

Mörnerud, E. (2010). Modersmålsbaserad svenskundervisning för invandrare. Rapport i forskningscirkeln. Malmö: FoU Malmö/utbildning. Malmö stad.

Pettitt, N., & Tarone, E. (2015). 'Following Roba: What happens when a low-educated adult immigrant learns to read', *Writing Systems Research*, 7: 20-38.

- Rosén, J. K., & Baggaa-Gupta, S. (2013). Shifting identity positions in the development of language education for immigrants: An analysis of discourses associated with 'Swedish for immigrants' *Language, Culture and Curriculum*, 68–88. <https://doi.org/10.1080/07908318.2013.765889>
- Sandwall, K. (2013). *Att hantera praktiken: Om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplatser*. Göteborgs universitet.
- Tarone, E. et al., (2009). "Second language acquisition by low-literate learners: An under-studied population." *Language Teaching* 43 (01):75.
- Walldén, R. (2024a). Contextual elaborations and shifts when adult L2 learners present and discuss workplace-related vocabulary. *Linguistics and Education*, 80, 1–16. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2024.101272>
- Walldén, R. (2024b). Adult migrants' voices about learning and using Swedish at work placements in basic language education. *Studies in the Education of Adults*. <https://doi.org/10.1080/02660830.2023.2246763>
- Walldén, R., & Winlund, A. (2024). Dimensioner av flerspråkighetsutveckling i praktikrelaterad undervisning på sfi. *HumaNetten*(53), 133–164. <https://doi.org/10.15626/hn.20245306>
- Walldén, R. (2020). Pedagogisk kommunikation i svenska som andraspråk: språk, texter och samtal. Studentlitteratur AB.
- Warriner, D. (2007). "It's just the nature of the beast": Re-imagining the literacies of schooling in adult ESL education. *Linguistics and Education* 18(3–4), s. 305–324.
- Wedin, Å. (2013). Skrift och mobilitet bland flerspråkiga ungdomar. I: Wedin, Åsa & Christina Hedman (red.), *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet*. Lund: Studentlitteratur, s. 123–144.
- Wedin, Å. (2015). Skrivande bland unga vuxna som invandrat som ensamkommande barn. I: Golden, Anne & Elisabeth Selj (red.), *Skriving paa norsk som andrespraak. Vurdering, opplæring, elevenes stemmer*. Oslo: Cappelen Damm AS, s. 89–108 .
- Wedin, Å., & Norlund Shaswar, A. (2022). Interaction and meaning making in basic adult education for immigrants the case of Swedish for immigrants in Sweden (sfi). *Studies in the Education of Adults*. <https://doi.org/10.1080/02660830.2022.2065786>
- Wedin, Å. (2023). Becoming an independent Swedish citizen: Critical literacy as a tool for multilingual literacies in Swedish for Immigrants. *Studies in the Education of Adults*, 56(1), 26–42. <https://doi.org/10.1080/02660830.2023.2171097>
- Winlund, A. (2021). Inte för räddhågsna: Undervisning i grundläggande litteracitet och svenska som andraspråk på gymnasieskolans språkin introduktion. Göteborg.
- Winlund, A. (2022). Decoding the rules of schooling - instruction of recently immigrated adolescents with emergent literacy in a language introductory school in Sweden. *Ethnography and Education*, 17(1), 17–32. <https://doi.org/10.1080/17457823.2021.1990099>